

AMARNA ARŞİVİNDEKİ BABİL MEKTUPLARI

Prof. Dr. F. KINAL

Sumeroloji sahasının büyük bilgini B. Landsberger'in 70. yaş dönümü münasebetiyle çıkacak "Festschrift"e bütün talebeleriyle birlikte ben de davet edilmişim. Fakat bazı sebeplerle yetiştiremediğim bu yazıyı yine değerli hocamızın aziz hatırasına ithaf etmek istiyorum.

Onun yanında Amarna mektuplarına dayanan doktora tezimi hazırlarken kendileri bana mektuplardan bir çoğunun ve bilhassa Babil mektuplarının yeni tercümelerini yapmak lütfunda bulunmuştu. Burada bu yeni tercümelerin ışığında Mısır - Babil münasebetleri aydınlatılmağa çalışılacaktır.

Amarna çağında (M. Ö. 1400 - 1350) Babilde Kaslar (III. Babil) sülalesi, Mısırdaki ise XVIII. sülale hakimdi. Kaslar Babylonia'ya Karaduniaş diyorlardı. Babil mektupları, bütün Önasyaya hakim olan *Pax Egypticum* sayesinde, birbirinden o kadar uzak olan iki eski medeniyet merkezi, Mısır ve Babil devletleri arasında büyük bir dostluk bulunduğunu gösterir. Bu dostluk ilk defa ne zaman kurulmuş, ne suretle gelişmiş ve ne zaman sona ermişti?

Bu soruları cevaplamak için, evvela Mısır arşivinde bulunan 14 Babil mektubunun tarihlenmesi lazımdır.

Babil mektuplarının kronolojisi:

Mısır - Babil münasebetlerinin kronolojisi ancak sinkronizma ile mümkün olmaktadır. Mektuplarda şöyle bir sinkronizma görülüyor: Babil kiralı Kadasman Enlil'in babası III. Amenofise kızını vermiştir (EA 1, 12). Bundan başka aynı mektupta: "Babanın sözlerini unutma, o aramıza dostluk koymuştu" deniliyor (EA 1,63). Bütün Amarna mektuplarını ilk defa toplayarak neşreden İsveçli Bilgin J. A. Knudtzon ve mektupların tefsirini yapan Weber, Enlil = Harbe okunuşuna dayanarak¹ bu mektupları Kadasman- Harbeye izafe etmişlerdi. Bu yanı sıra birçok eserlerde rastlanır.² Halbuki Babil mektuplarından ilk üçünün (EA 2 - 4) Kas kral listesinin 17. kiralı olan Kadasman - Harbeye ait olması imkânsızdır.³ Zira bu mektuplar

1. Vab II, s. 1011

2. Eduard-Meyer, GdA II, 1 s. 152; Bilabel, Geschichte Aegyptens und Vorderasiens s. 172

3. Thureau-Dangin, RA 24 s. 198

Kadasman - Harbeye gönderilmiş olsaydı, Firavun III. Amenofise kızını veren 16. Babil kiralı Karaindas olurdu⁴ ve III. Amenofis 29. kral Burnaburias ile de mektuplaştığı için, bu firavunun Kas krallarının beş nesli ile çağdaş olması ve kendi büyük annesi kadar yaşlı bir Babilli prenses ile evlenmesi gibi imkânsızlıklar ortaya çıkardı. O halde EA2 - 4 numaralı mektuplar Kas sülalesinin 19. kiralı Kadasman-Enlile aittir. Bununla beraber III. Amenofis bu kiralın babası ile de çağdaştır. Gerçi bu babanın kim olduğunu bilmiyoruz. Thureau-Dangin listesine göre, Kadasman-Enliden önce II. Kurigalzu hüküm sürmüştür.⁵ Fakat bu kralla Kadasman-Enlilin akrabalık derecesini gösteren henüz hiç bir vesika yoktur. Kadasman-Enlil II. Kurigalzuya "baba" demediğine ve I. Burnaburiastan beri, ölen kraldan sonra yerine daima erkek kardeş tahta geçtiğine göre⁶ belki bu iki kral da kardeşirler Neticede Kas kral listesinin 17, 18, 19. kralları herhalde kısa bir süre idare etmiş olmalıdırlar.

III. Amenofis 20. kral Burnaburiasla da mektuplaştığına göre, kısa bir zaman için de olsa, onunla da çağdaş yaşamıştır. Buna göre Babil kiralı Kadasman-Enlil her halde III. Amenofisten evvel ölmüştü. Bu son iki kralın ne kadar zaman beraber yaşadıklarını bilmiyoruz. Fakat EA 3 de Babil kiralı, elçisinin Mısırdaki 6 yıl alıkonulduğundan şikâyet etmektedir. O halde en az sene çağdaş olarak yaşamışlardır. Buna o zamanın zorlu yol şartlarını da eklersek ve iki kral arasında 5 mektup teati edildiğini göz önüne, alırsak, bu çağdaşlığı 5-10 sene olarak tahmin edebiliriz.

Diğer taraftan Amarnadaki Babil mektuplarının tarihlenmesi için Mısırın Yeni Devlet genel kronolojisinden de faydalanabiliriz. Zotis devirlerine göre yapılan Mısır Kronolojisinde III. Amenofisin ölümü M. Ö. 1380, oğlu IV. Amenofisinki ise M. Ö. 1362 dir. Babil kralı Burnaburias IV. Amenofisin damadı Tutankhamonla da mektuplaştığına göre,⁷ Burnaburias için kabul edilen 28 yıllık idare zamanının son seneleri M. Ö. 1362 den sonraya konulmalıdır.

Böylece Babil mektupları Mısır da baba oğul III. ve IV. Amenofislerle Tutanakhamon zamanlarını gösterdiği gibi, Babilde de Burnaburias ile Kadasman - Enlilin zamanlarına aittirler:

Babil	Mısır
Kadasman-Enlil	III. Amenofis EA 1 - 5
Burnaburias	III. Amenofis EA 6
Burnaburias	IV. Amenofis EA 7,8,10,11
Burnaburias	Tutankhamon EA 9

4. Bilabel, s. 327 ve 345 de böyle kabul eder.

5. Eduard - Meyer, GdA II, 1 s. 156 daki liste artık eskidir.

6. Benno Landsberger, JCS VIII (1954) s. 44-45.

7. Bilabel, s. 166 n. 5 ve s. 283, 345 n. 3

Genç Mısır kralı Tutankhamon 3 sene gibi çok kısa bir zaman tahta kalmıştır. O halde onun vakitsiz ölümü $1362 - 3 = 1359$ senesinde vukubulmuştur. Buna göre Babil kralı Burnaburiasın idaresi de $1359 + 28 = 1387$ de başlamış olmalıdır.

Amarnada bulunan Asur mektupları da Burnaburiasın Asur kralı Assuruballitle çağdaş olduklarını indirekt olarak gösterirler, zira adı geçen

Asur kralı da IV. Amenofisle mektuplaşmıştır (EA 15-16). Esasen Burnaburias'ın zamanını Asur ve Babil vesikaları ile de tesbit edebilmekteyiz. Gerçekten aynı devrin olaylarını anlatan Asur - Babil vesikaları vardır. Bir Asur vesikası olan sinkronistik tarih ile bir Babil vesikası olan "P" kroniğinde verilen bilgileri Knudtzon - Weber aynen kabul ettikleri için Babil mektuplarını Kadasman Harbeye izafe ediyorlardı. Halbuki iki vesika karşılaştırılınca, yanlışlar görünmektedir:

"P" Kroniği:

"Babil kralı [Karaindas ve Asur kralı Asur - bel - nisesu] bir muahede yaptılar ve müşterek sınırlarını beraberce tesbit ettiler. Hudut taşını eskisi gibi koydu. Karaindasın oğlu ve Asur kralı Assuruballitin kızı Muballitet-Seruanın oğlu Kadasman-Harbe Sutuların sayısız kabilelerini doğudan batıya idare etti ve imhalarına kadar.... Hihi dağlarında istihkâmlar kurdu, kuyular açtı. Kalesini kuvvetlendirmek için insanları buraya barış içinde yerleştirdi. Sonra Kaslar ona karşı isyan ettiler, onu öldürdüler ve Kaslar kimin nesi olduğu belli olmayan Şuzigası kalliğa yükselttiler. Asur kralı Assuruballit, kızının oğlu Kadasman - Harbenin intikamını almak için, Karduniasa seferi etti, Şuzigası öldürdü, Kadasman-Harbenin oğlu Kurigalzuyu babasının tahtına oturttu!"⁸

Sinkronistik Tarih:

"Assuruballit zamanında, Assuruballitin kızı Muballitet - Semanın oğlu Babil kralı Karahardasa karşı Kas askerleri bir isyan yaptı ve onu öldürdü. Meçhul birinin oğlu Nazibugası krallığa yükselttiler. Assuruballit kızının oğlu Karaindasın intikamını almak için, Babil kralı Nazibugası öldürdü ve bir çocuk olan Burnaburiasın oğlu Kurigalzu Sihryu kral yaptı, onu babasının tahtına oturttu."⁹

Aynı hadiseyi anlatan bu iki kaynak arasındaki isim aykırılıkları şöyledir:

"P" Kroniği	Sinkronistik tarih
Assuruballit	Assuruballit
Karaindas Muballitet - Serua	Muballitet - Serua
Kadasman - Harbe	Karahardas
(Suzigas)	(Nazibugas)
Kurigalzu	Kurigalzu Sihru

8. H. Winckler. AOF I s. 115; F. Delitsch. Abhandl. Saechs. akad. der Wiss. 25 (1926;.

9. Paul Schnabel. MVAeG 13 (1908) s. 14 -

Evvla Şu muhakkak ki, bu iki kaynak mŐŐterek bir ana kaynaktan kopye edilmiŐtir. unkŐ olaylar aynı kelimelerle ifade ediliyor ve aynı yanlışlar tekrar ediliyor. Mesela: "riksa ana ahames urakis" = bir muahede aktetti" ibaresi her iki metin de de aynen kullanılmıŐtır. S. Tarihin 2 numaralı paragrafında adı geçen Burnaburias - Puzur - Assur, kral listelerine göre, 1. paragrafta anılan Karaindas - Assur-bel-nisesu'dan daha evvel yaşamışlardır. Bunun için bu paragrafların yerlerini deĐiŐtirmek lazımdır ve buna göre P kroniğinde ilk satırdaki kırık yerlerde Kardunias prensinin ismini Karaindas, Asur kralının ismini de Assur-bel-nisesu olarak tamamlamalıyız.

P kroniğinde anılan Karaindas ve oğlu Kadasman - harbe, Thureau Danguin'in Kas kralları listesinin 16. ve 17. krallarıdır. Buradaki yanlıŐlık Şu suretle olmuştur: Evvelâ çok nadir bir isim olan Karahardas, çok kullanılan Karaindas isimle dikkasizlikle karıŐtırılmıŐtır, sonra yine yeni Karaindas eski Karaindas olarak tekrar edilmiŐtir. Biz burada Asur kopyesini daha doğru kabul ediyoruz.¹⁰ Zira (KAV 97) de bulunan bir mektup parçasında:

"Senin beyin. . . .hardas
benim beyimin sağlığım iŐitsin.
Kiralın kızı dahi sihhattedir.

...in evi, insanları, oğulları, kızları (veya bŐyŐkleri, kŐŐkleri) iyidirler" denilmektedir. Mektup Amarna ağı Őslubunu gŐstermektedir. Mektubun arka yŐzŐnde de "Asura git, yukarı ık" denildiğine göre mektubun Asurda yazılmadığı açıktır. Beylerden bahsedilmesi de mektubun iki vezir arasındaki bir mektuplaŐmayı gŐstermesi muhtemeldir. Bu mektup konumuz için bize iki nokta verir:

A - BaŐı kırık olan, fakat sonu hardas'la biten Őahıs adı.

B - Bir kral kızının sağlığından bahsedilmesi.

Bu kral kızı devrimizde kim olabilir? BŐyŐk bir ihtiyatla belki Muballitet-Seruadan bahsedildiğini ileri sŐrebiliriz. O halde sinkronistik tarihin verdiği isim daha doğrudur. Nazibugas adı da bu doğruluğu destekleyen bir delildir. Zira "Nazi" elemanı ile baŐlayan birçok Kas adı vardır: Nazi - Marttas, Nazi - Marduk gibi.¹¹

GŐrŐlŐyor ki, Amarna mektuplarıyla indirekt olarak ŐĐrendiĐimiz Burnaburias - Assuruballit aĐdaŐlıĐı P kroniği ve sinkronistik tarih vesikaları ile de doğrulanmaktadır. Bir de yine Amarnadaki Babil mektupları ile aynı Őekilde vasıtalı olarak Kadaşman - Harbe ve Kurigalzunun da III. Amenofisle aĐdaŐ olduklarını ŐĐreniyoruz. Ancak derhal tebarŐz ettir-

10. Bilabel de böyle kabul eder. Bak. s. 366. Buna karşı Schnabel. s. 16 da "P"Kroniğinin Babil. Sinkronistik tarihin de Asur için daha doğru olduğu Őeklinde uzlaŐtırıcı bir hal tarzı dŐŐŐnŐr.

11. T. Clay, Personal Namens of the Cassite Period (London 1912) s. 18

melîyiz ki, biz mektuplarda adı geçen Kurigalzuyu Kas kral listesindeki II. Kurigalzu, buna karşı P kroniği ve sinkronistik tarihte zikredillen Kurigalzu sihruyu da III. Kurigalzu olarak kabul ediyoruz.

Muballitet - Seruanın kocasının kimliğine gelince, bu zatı tesbit etmek, bugün elde mevcut vesikalar muvacehesinde imkânsızdır. Zira sinkronistik tarihe göre bu zat Bay X, "P" kroniğine göre ise Karaindastır. Fakat herhalde bu zat, Bilabelin zannettiği gibi¹², Babil kiralı Burnaburias olamaz. Çünkü Asur gibi kuvvetli bir devletin kiralının kızı kayın babadan daha yaşlı bir adama verilemez. Sonra, Kurigalzuya Burnaburiasın oğlu denildiği halde, neden Muballitet-Seruanm oğlu denilmiyor? Karahardas dahi Asura damad olamaz, çünkü metinde kendisine sarîh olarak "Muballitet - Seruamn oğlu" deniliyor, fakat Burnaburiasın oğlu denilmiyor. O halde yeni vesikalara kadar Assuruballitin damadını, Burnaburiasın "X" isimli bir oğlu olarak kabul edeceğiz. Adı ne olursa olsun, bu Bay X çok erken ölmüş olmalıdır. KAV 97 deki mektuba göre de Asur kraliçesi kocasının ölümünden sonra herhalde vatanına dönmüştü.

Mısır - Babil kralları arasındaki sinkronizmaları böylece tesbit ettikten sonra, şimdi iki memleket arasındaki diplomatik münasebetlerin tarihine geçebiliriz:

İki memleket arasındaki dostane müsanasebetlerin Amarna çağından evvel başladığı alnaşılıyor. Zira Babil kralı Burnaburias bir mektubunda (EA10₃): "Karaindas zamanından beri atalarının elçileri atalarım geldiklerinden beri" diye bir kayıt vardır. Aynı suretle diğer bir Babil mektubunda ise (EA 1,72): III. Amenofis: "Elçiler ilk defa olarak babama geldiklerinde" diyor. Acaba Babil elçilerinin Mısır'a gidişi, Mısır elçilerinin Babile gelmelerinden iki nesil sonra mı olmuştur? Buna ihtimal verilemez. Fakat bu hususta fazla bir şey de bilmiyoruz. Bundan daha eski bir tarih tanımadığımız için, şimdilik Babilde Karaindas, Mısırdaki IV. Thutmosis zamanlarında iki memleket arasında dostluk münasebetlerinin başladığını kabul etmeliyiz. Bu dostluğun Karaindas'ın oğlu ve Kadasman-Enlil'in babası(?) Kadasman-harbe zamanında da devam ettiğini, hatta kız verildiğini gördük (EA 1, 12). EA 9 dan şüpheli olmakla beraber, Kadasman-harbe'nin oğlu II. Kurigalzu¹³ zamanında iki devlet arasında bir ittifak olduğunu öğreniyoruz. Hatta Kenanlar Mısır aleyhine ayaklandıkları zaman, Kurigalzu onlara: "benimle birleşmeyi bırakın, eğer siz, kardeşim Mısır kiralına karşı düşmanlık yaparsanız, bir başkasiyle ittifaka girin, ben gelmek istemiyorum, çünkü o benim müttefikimdir" demişmiş (EA9, 29). Burnaburias, Kurigalzu'nun bu olayı firavuna bildirdiğini söylemiyor, fakat dostluğun devamına inanmalıyız. Zira EA 11,19 da IV. Amenofis'e "babam Kurigalzu'ya pek çok para göndermiş-

12. Bilabel, s. 343.

13. P. Schnabel, s. 13

ti" diyor. Böylece iki memleket arasındaki dostane münasebetler Babilde Burnaburias zamanına, Mısırdaki III. Amenofis'in ölümüne kadar sürer.

IV. Amenofis'in tahta çıkmasıyla bu münasebetlerin şekli değilse bile rengi değişmiş gibidir. Evvelâ Burnaburias mektuplarının tonu umumiyetle barittir. Gönderilen altın miktarı 2 (?) mineye düşer. Mısır elçisi: "Kardeşinin memleketinde herşey vardır", demiş; Burnaburias : "Benim de memleketimde herşey vardır ve hiçbir şeye ihtiyacım yok" diye cevap veriyor (EA 10, 16). Burnaburias ilk mektubunda da (EA 6, 17): "Yine fena bir söz söylenmesin" diyordu. Bütün bunlardan iki memleket arasındaki münasebetlerde bir soğukluk, bir gerginlik sezilmektedir. Bunun sebebi hakkında mektuplar bir ipucu vermemektedir. Bu soğukluğun ne zaman başladığını, yani Kadaşman - Enlilin son zamanlarında mı, yoksa Burnaburiasın tahta çıkmasından sonra mı olduğu anlaşılamiyor.

Mısır-Babil devletleri arasındaki dostluk IV.Amenofisin ölümünden sonra da devam etmiştir. Zira ilk defa Bilabel tarafından büyük bir isabetle yapılan teşhis,yeni Boğazköy vesikalari ile doğrulanmış ve EA 9 un Burnaburiasın Tutankhamona gönderildiği anlaşılmıştır¹⁴. Ancak iki memleket arasındaki muhaberatın en son vesikasını teşkil eden bu mektupta Asur lehçesinin görülmesi, birçok gramer hatalarının bulunması mektubun Babil'den gönderilmiş olması hususunda şüphe uyandırmaktadır. Bundan başka bu mektupta Mısırdan Babile gönderilen altının miktarı da gülünç denecek kadar azdır: sadece 2 Mine ki, 1 Mine = 60 şekel (480 gram) olduğuna göre, Tutankhamon gibi mezarındaki serveti ile gözleri kamaştıran bir Firavunun Babile bir kilo bile tutmayan miktarda altın göndermesi çok garip görünmektedir.

Mektupta şüphe uyandıran noktalardan biri de, Burnaburiasın geçmişteki Mısır - Babil dostluğunu Firavuna hatırlatırken, Kas Kral listesinin 18. kralı II. Kurigalzu zamanında Mısırın tabası olan Kenan memleketinin Firavuna karşı isyan edeceklerini Babil kralına bildirmeleridir. O devirde Babil kralları değil Filistine kadar gelerek Mısır'a karşı bir harekete iştirak etmeleri, Kuzey komşuları ve ezeli rakipleri Asura karşı bile sefere çıkamıyacak durumda idiler. Bir defa Babil devletinin maliyesi son derece bozuktu, öyle ki Babil kralları yaptıracakları mabed ve saraylar için bile Mısırdan mütemadiyen altın istiyorlardı.

EA 9 da şüpheli ve hakikate uymayan diğer bir husus da şudur: Burnaburias babasının Mısır'a sadakatini bu Kenan isyanı vesilesile hatırlattıktan sonra: "Benim tabam olan Asurluların orada işi ne? Onları ben göndermedim, onları koğ!" diyerek asıl maksadını açıklıyor. Asurluların Amarna çağının sonlarına doğru Mısırla münasebet kurmaya çalıştıklarını, Amarna

14. Bilabel'in s. 166 n. 5, 283 ve 345 n. 3 de ilk defa olarak EA 9 daki Firavun Nibhururışın = Tutankhamon olduğu hususundaki doğru teşhisi yeni bulunan Boğazköy vesikalari ile doğrulanmıştır. Bak. Elmar Edel, JNES VII s. 13 ve H. G. Güterbock, JCS X (1956) s. 94.

arşivinde bulunan Assuruballitin IV. Amenofise yazdığı iki mektup (EA 15 - 16) ile de bilmekteyiz. Böylece Asurun bu devirde Babil hakimiyeti altında bulunmasına imkân yoktur, aksine Burnaburias Asurun kuvvetlenmesinden korktuğu içindir ki, Assuruballitin kızını oğluna almak suretile tehlikeyi önlemek istemiştir. Babil Kralı Burnaburias burada açıkça yalan söylemektedir. Zira sinkronistik tarih vesikası ile daha 16. Kas kralı Karaindasın Asur kralı Assurbelnişeşu ile bir muahede aktettiğini biliyoruz. Gerçi bu muahedenin mahiyeti hakkında fikrimiz yoktur, fakat bu muahede eğer Asurun, Babilin tabası olduğunu gösteren bir vesika olsaydı, bir Asur vesikasının bunu zikretmemesi beklenirdi. Neticede Asur herhalde çoktan bağımsızlığına kavuşmuştu.

Hülâsa Mısır - Babil dostluk münasebetleri Babilde Karaindaş zamanından Burnburias idaresinin sonuna kadar fasılasız devam etmiştir. Mısırdaki ise IV. Tutmosis zamanından Tutankhamonun çok kısa (3 sene) olan idaresi boyuca devam etmiştir. Fakat Tutankhamonun vakitsiz ölümü üzerine Mısır sarayı büyük bir buhran içine düşmüş; Tutankhamonun dul zevcesinin Hitit kralı Şuppiluliumanın oğullarından birile evlenmek istediğini bildirmesi, bu buhranı son haddine çıkarmıştı. Zira Mısır müstakbel damad olarak gönderilen Hitit prensi yolda milliyetçi Mısırlılar veya tahtı ele geçirmek isteyen Baş vezir Horemheb tarafından öldürülmüş ve bu suretle Mısır - Hitit savaşları için gerçek bir "*casus belli*" ortaya çıkmıştı. Bu gaileler arasında Mısır sarayında Babil dostluğu unutulmuştu.

Esasen Burnaburiasın ölümünden sonra Babilde de karışıklıklar başlamış , yukarıda sinkronistik tarih ve "P" kroniğinde anlatılan olaylar vukubulmuştu: Asur kralı Assurballit, kızının Burnaburiasın bir oğlu ile evlenmesinden doğan prensin katledilmesi üzerine Babile yürümüş ve Kas krallığını gasbeden Nazibugaşı bertaraf ederek Babil tahtına Burnaburiasın diğer bir oğlu olan Kurigalzu sihruyu oturtmuştu. Bu genç Babil kralı ise bütün idaresi boyunca Asurla mücadele edecekti. Böylece Mısır da Babil de kendi hayati meseleleriyle uğraşıyorlardı. Amarna çağında iki memleket arasındaki dostluk bir "Altın Çağ" hatırası olarak kalacaktı.

Amarna çağında iki memleket arasındaki bu dostluk bir takım siyasi izdivaçlarla sağlamlaştırılmış bulunuyordu.

Babil mektuplarındaki Babilli ve Mısırlı prensesler:

İki memleket arasında bizce malum en eski evlenme, Kadasman-Enlil'in babasının Mısırda yolladığı kızı ile III. Amenofisin evlenmesidir. EA 1, 12 de mevzu bahsolan bu izdivaç gerçekten vukubulmuş, Babilli prenses Tep sarayına gelin gitmişti. Çünkü Kadasman- Enlil mektubunda hemşiresinin sağlığından kuşkulandığı olmalı ki Firavuna: "Karılarını, orada, önün-

de topladığın zaman, elçime: (işte kraliçeniz orada, karşınızda duruyor) dedin, fakat elçim onu tanımadı" diye yazmıştır. III. Amenofisin haremindeki bu Babilli prensesin adı ne Amarna mektuplarında, ne de diğer Babil vesikalarında geçer. Gerçi Amarna arşivinde Babilden Mısır'a gönderilmiş bir kadın mektubu vardır (Bak. EA 12). Knudtzon bu mektubu Mısırdan Babil'e gönderilen bir mektubun müsveddesi olarak kabul ettiği için, mektubun Mısır sarayına Burnaburias zamanında gönderilen Babilli prenses tarafından yazıldığını kabul etmektedir. EA 12 ismin baş tarafı kırık olan ... bi -ni-ia isimli birine gönderilmiştir, gönderenin adı zikredilmiyor. Landsbergere göre binia, banu ile teşkil edilen bir ismin kısa şekli (Hypochrasticum) dir. Bundan başka mektupta geçen "otto libika la tatabu" = kalbinle konuşma = yani kızma gibi mükemmel Babil lehçesi de bu mektubun Mısır'a Babilden gönderildiğine şüphe bırakmamaktadır. Nitekim Knudtzon da yazı duktusu ve kilin rengi bakımından bunun diğer Babil mektuplarına benzediğini kabul etmektedir. Fikrimizce EA 12 Mısırdan huzura kabul edilmek için uzun zamandanberi beklemek zorunda kalan bir Babil elçisine zevcesi tarafından göndürülmüş, fakat mektup Mısır ajanlarının eline geçtiğinden devlet arşivi arasına girmiştir.

EA 1 de III. Amenofisin hareminde bulunduğu bildirilen ve Kadasman Enlilin babası tarafından Mısır'a gönderilmiş olan Babilli prenses, belki Babil kralı II. Kurigalzunun kızı idi. Bu prensesin Mısır'a 3000 kişilik bir muhafız refakatinde gönderildiğini EA 11, 23 den öğreniyoruz. Bundan başka III. Amenofisin Kadasman Enlilin kızını da almak istediğini, hatta Mısır elçisi Rilka vasıtasıyla nişan merasiminin Babilde yapıldığını, yani kızın başına yağ (belki de kına) döküldüğünü biliyoruz (EA 1, 95). Ancak bu prensesin daha sonra Mısır'a gidip gitmediği anlaşılmamaktadır. Zira bu Babil kralı son mektubunda hala "göndereceği kızından" bahsetmektedir (EA 4, 33). İçinde hemen yalnız altın ve gümüş kakmalı mobilyaların listesini ihtiva eden EA 5 numaralı mektup, III. Amenofisin Kadasman-Enlile gönderdiği ikinci mektubuna cevap olmalıdır.

Burnaburias mektuplarında da Mısır'a gelin gönderilecek bir Babil prensesi mevzu bahistir. IV. Amenofisle evlenecek olan bu prenses herhalde Mısır'a gidememişti. Zira EA 11, 11 göre, bu izdivaç Firavunun "babasının karısının mateminden sonraya" bırakılmıştı.

Mektupardaki Mısırlı prenseslere gelince, Burnaburiasın IV. Amenofise gönderdiği EA 10, 44 de zikredilen prenses Maiatu'nun IV. Amenofis'in en büyük kızı Merit - Aton olduğu yeni tetkiklerle anlaşılmıştır.¹⁵ Bu prenses babasının ölümünden sonra yerine geçen rahip prens Eyenin zevcesi olmalıdır. Çünkü Mısır sarayına mensup kadınlar arasında Babil kralı yalnız ona lapis lazuli taşından bir kolye hediye olarak göndermiştir.

15. F. W. Albright, JENS V (1946) s. 16

Bir başka Babil mektubunda (EA 11, 5): "Babanın karısına ağlandı" diye bir kraliçenin ölümünden bahsedilir. Eğer bu ölen kraliçe, IV. Amenofisin annesi Teje olsaydı, Babil kralı "annene ağlandı" derdi. Ölen kraliçenin Babille ilgisi olmasaydı, herhalde Babile ölüm haberini yazmak icap etmezdi. Babil sarayının da matem ilân etmesi, ölen kraliçenin Babilli prenses olduğuna delildir. Amarna mektuplarında IV. Amenofisin Amarnada büstü bulunan güzel zevcesi Nefertitinin de adı geçmemektedir.

Böylece Amarna mektupları sayesinde Mısır krallarının haremi hakkında oldukça iyi bilgiler elde edilmiş oluyor. Genel olarak Mısır sarayının harem dairesi bir çeşit Babil kulesi gibi bir intiba vermektedir, içinde o zamanlar yaşayan her kavimden bir kadın vardı. Hatta Babil kralı Kadasman-Enlil, kız kardeşinin hayatta olup olmadığından şüphe etmesi üzerine, Babil elçisine bir merasim esnasında Babilli prenses uzaktan gösterilmiş, fakat elçi onu tanımamıştı. Bunun üzerine Babil kralı: "O kadın bir Ugaritli, bir Gagaiyalı veya bir Hanigalbatlıdır" diyerek bize haremın milletler arası karakterini gösteriyor. Firavun III. Amenofis bu şüphe üzerine mektubunda Babilli prenesten bahsetmekte: "O belki Mısır krallarının annesi olacak" demektedir. Bu suretle Mısırdaki yabancı kadınlardan doğan erkek evlatların tahta geçme hakları olduğunu öğreniyoruz.

Mısır - Babil elçileri:

Mısır - Babil devletleri arasında teati edilen mektup ve hediyeleri elçiler bir ticaret kervanı refakatinde getirip götürüyorlardı. Elçilerin, kendi memleketlerine döndüklerinde gezileri, görüp işittikleri hakkında krallarına şifahi bir rapor verdikleri anlaşılıyor. Mesela Kadasman Enlilin elçisi Zakara, Mısır sarayına gittiği zaman, kendisine Babilli prensesle konuşma imkânı verilmediğini kiralına anlatmıştır. Halbuki Firavun bunu gayet tabii karşılamakta: "Sen niçin hareme girip onunla (prensesele) konuşabilecek bir Kamiru göndermiyorsun?" demektedir. Burada Kamiru kelimesi harem ağası gibi bir memuriyet olduğu intibağı veriyorsa da, akkadca harem ağası malum olduğundan, Weber, Kamirunun bir çeşit rahip sınıfı olabileceğini düşünüyor.¹⁶

Amarnadaki Babil mektuplarında adları geçen Babil ve Mısır elçileri şunlardır:

Mısır

Rilka (EA 1, 96)
Kasi (EA 3,16)
Şutti (EA 5, 19)
Hua (EA 11, 5)

Babil

Zakara (EA 1,20)
Salmu (EA 7,42)
Ahutabu (EA 8, 14)
Azuzu (EA 8, 22)
Şindişugab (EA 10, 37)

16. VAB II, s. 1015.

Bu devirde elçiler şahıslarında memleketlerinin krallarını temsil ediyorlardı. III. Amenofis, Babil kiralına elçilerinin yalancı olduklarını hiç çekinmeden söylemektedir. Firavun arzu etmediği elçiyi memleketinden çıkarıyordu. (EA 7.40) Babil elçileri Firavunun huzuruna kabul edilebilmek için bazan 6 sene bekledikleri oluyordu (EA 3, 14). Firavun Babil elçilerine Babil kralının askeri gücü hakkında bazı sorular soruyordu (EA 1, 79).

Elçiler iki memleket arasındaki mesafenin uzunluğunu gayet iyi biliyorlardı, öyle ki, Babil kralı Burnaburiaş hastalandığında, Mısır kralı hatırını sormadı diye sitem ettiği zaman, Mısır elçisi kralının derhal haber alamayacağını, yolların uzunluğunu, memleketlerin uzaklığını ileri sürmektedir (EA 7, 20).

Mısır ile Babil arasındaki kervan yolunu tesbit etmek zordur, fakat Eski Babil devrinde batıya gitmek için takip edilen eski yolun, yani Fırat mecrasının takip edilmiş olması mantığa uygun olurdu. Böylece Mariye ulaştıktan sonra, Filistine gitmek için ya Humus üzerinden veya Kargamış kadar çıktıktan sonra güneye inerek Hamat üzerinden Sumur - Gubla (Byblos) - Dimişka (Dimişk - Şam) - Urusalim (Yerusalem-Küdü) ve nihayet Gaza (Gazze) yolunu takip etmiş olmalıydılar. Zira bütün bu küçük şehir beylerinden Mısır Krallarına gelen mektuplarda kervanlardan veya düşman askerlerinin gelmesinden bahsedilmektedir. Bir Babil kervanını Hamat valisi Biriavaza'nın yağmalattığını öğreniyoruz (EA 7, 76). Yolların tehlikeli olduğunu bizzat Burnaburiaş söylemektedir (EA 7, 54).

Kervanların tecavüze uğraması tabiidir, çünkü Suriye Filistinde odevirde de büyük ve kuvvetli bir devlet yoktu, bilakis bir çok küçük şehir devletleri vardı. Bunlar hangi büyük kral kuvvetli ise onun tarafını tutarlardı, diğerlerine zarar vermek için de ellerinden geleni yaparlardı. Bir Babil kervanını soyamak iyi bir vurgundu. Çünkü iki memleket arasında çok defa altın, gümüş veya kıymetli taşlar gibi zengin hediyeler teati edilirdi. Amarnadaki Babil mektuplarında Mısırdan Babil'e gönderilen altınların tutarı 82 Mine dirki, bu toptan 393 kilo 60 gram altın etmektedir. Bu miktara EA 5 de III. Amenofis'in nişan hediyesi olarak göndediği altın ve gümüş kakmalı mobilyalar dahil değildir.

EA 1 - III. Amenofisten Kadaşman - Enlile

Biraderim Karaduniaş kralı Kadaşman-Enlile
 Nibmuaria, Büyük Kral
 Mısır kralı, biraderin derki: Ben iyiyim.
 Sen (de) afiyette ol! Evin, karıların
 5 Oğulların, Büyüklerin, atların,
 Arabaların, memleketlerinin içi son derece iyi olsun!

Ben iyiyim. Evim, karılarım, oğullarım
Büyüklerim, atlarım, arabalarım
Sayısız askerlerim iyidir ve memleketlerim de çok iyidir.

- 10 Bana yazmış olduğun meseleyi işittim:
yani "Seninle evlenmesi için kızımı istiyorsun
Halbuki babamın sana verdiği hemşirem orada, yanındadır.
Fakat onu kimse görmedi, aceba sağ mı?
Yoksa öldü mü?" Bunlar senin tabletinin üstüne
- 15 Yazmış olduğun sözlerindir. Fakat sen ne zaman
Hemşireni tanıyabilen, onunla konuşabilen
Bir *kamiru* yolladın ki, o onunla konuşsun
Senin gönderdiğin adamlar arasında başka boş adam yok muki
- 20 Bana bir eşek çobanından başka bir şey olmayan Zakara'yı yolladın?
Senin yanındaki elçiler babanın da yakım idiler. Fakat o bizzat konuşmalı.

..... henüz ve .. verecek.

- 25 O, annesine bildirsin diye, elindeki
ve eğer sen şunu yazdınsa:
"Karılarım orada, huzurunda topladığın zaman, elçime:
-İşte bak sizin hanımınız önünüzde duruyor"
(dedin), fakat elçim onu tanımadı.
- 30 O diye gösterilen gerçekten benim hemşirem midir?" Fakat niçin
hemşirenin sağlık haberini sana bildirecek
bir *Kamiru* yollamıyor ve onun
- 35 evinde kralla durumunu görmek için, içeri girmesini
ona emretmiyorsun? Ve eğer sen şöyle yazdınsa:
"Elçimin gördüğü kız, belki de bir fakirin
ya da Gagaia'lı birinin veya bir Hanigalbatlının kızıdır,
Belki de Ugarit memleketinden bir kızıdır"
- 40 Onlara biri şu duran prensistir" demiş?
O (Kraliçe) onlara ağzını açıp birşey söylemedi". Evet bunlar
senin sözlerindir. Hemşiren gerçekten ölmüş olsaydı,
niçin saklıyalım?
- 45 Veya bir başkasını onun yerine koyalım?
Amon şahittir ki o (yani Babilli prenses)
Büyük zevcenin bir hemşiresi (dir).
Kendi evinin sahibesidir.
Bir Galati, kio
- 50 Bütün kadınların üzerinde.....
Mısır memleketi krallarının (annesi olabilir)
Mısırdadır. Ve eğer sen şöyle yazdınsa:

- "Krallarla evli bulunan kızlarım, kionlar
elçilerim orada iseler, onlarla konuşuyorlar
55 ve bana şöyle yada böyle bir hediye gönderiyorlar"
Bunlar senin sözlerindir.
Civarındaki krallar Büyük krallardır. Senin kızların
Onlardan herhangi bir şey alır, sonra sana yollarlar.
Fakat yanımda olan hemşirenin nesi var? Fakat
60 Eğer o herhangi bir şey elde ederse, sana gönderirim.
Etrafını iyi tutmak için kızlarını verdiğin doğrudur.
Sen şunları yazdınsa: "Babamın sözlerini bırak.
Onun sözlerini söyleme!
Ve aramıza akrabalık kov!"
*
- 65 Bunlar senin yazdığın sözlerindir. Peki,
Biz, sen ve ben akrabayız. Fakat ben
senin elçilerini azlettim, çünkü onlar babana yalan söylediler:
"O bize Mısırdan götürecektir hiç bir şey vermedi" dediler.
Şunu bil ki, bunlardan biri bana geldi
70 ve gümüş, altın, krem, elbisenin en alalarını aldı
fakat bunları kimin gönderdiği hakikatini söylemedi.
İlk defa gelen elçiler babandan kinle bahsettiler
ikinci defâ gelen elçiler senin de aleyhinde bulundular.
- 75 Demek istiyorumki: ben onlara birşey vereyim
veya vermiyeyim, onlar aynı suretle düşmanca konuşuyorlar.
Böylece artık onlara bir şey vermiyeceğimi söyledim.
Ve eğer sen bana şöyle yazdınsa: "Sen elçime
"Beyinizin askeri yok mu?"
80 ve "onun bana verdiği kız güzel değil" demişsin.
Bunlar senin sözlerindir. Hakikat böyle değildir.
Elçilerin sana daima yalan söylüyorlar.
Askerlerin, atların olup olmadığını ben ona niçin sorayım?
- 85 Onları, ağız kinli elçilerini dinleme!
Yazdığın meseleye gelince:
eğer onlar senden korkuyorsa, senin elinden kurtulmak için
böyle düşmanca konuşuyorlar.
"Benim gönderdiğim arabaları Hazannu'ların arabalarına koştun
90 ve sen onları görmeksizin, senin olan bir memlekete gönderdin.
Sen onları bizzat görmedin." dediğine gelince:
arabalar burada, atlar orada olur mu?
Bütün atlarımın arabaya ihtiyacı var.
- 95 Eğer sen "Kızın başına
Rilka elile kına yakıldı (Yağ döküldü) diye yazdı isen,
Bilki senin yazdığın şeylere gülüyoruz.

EA 2 - Kadaşman - Enlü'den III. Amenofise

Biraderim Mısır kralı Nimuvaria'ya
 Karaduniaş kralı Kadaşman - Enlil der ki:
 Ben ve memleketim son derecede iyidir.
 Sen, karıların, oğulların, büyüklerin
 5 atların, arabaların ve bütün memleketin son derece afiyette olsun!
 Biraderim bana yazdığın meseleye gelince,
 yani : sen niçin evlenmiyorsun ?
 benim kızlarım yok mu?

10. onların babaları kral soyundandılar
 onu veriyordu

veriyordum.

iyi cins atlar

20 (tane) tahtadan , altından haragabaş (?)
 120 Şekel
 hediye olarak sana gönderdim.
 1 tane lacivert taştan hemşirem için hediye olarak
 gönderdim, çünkü o senin karındır.

EA 3 - Kadaşman-Enlil'den III. Amenofise

Biraderim Mısır kralı Nimuvariya'ya
 Biraderin Karaduniaş kralı Kadaşman - Enlil der ki:
 Ben iyiyim. Sen, evin, karıların
 5 ve bütün memleketin, arabaların, atların son derecede afiyette olsun.

Kızımınla evlenmek istediğini yazdığın meseleye gelince:
 O yetişkin bir kız oldu, bir erkeğe varabilir, buraya yaz ki o alıp götür-
 rülsün.
 eğer babam sana bir elçi gönderirse,
 10 sen onu uzun zaman alıkoymaz, çabucak
 buraya geri gönderir ve babama da güzel bir hediye yollamaz mı idin?

Şimdi ben bir elçi yolladığım zaman,
 onu 6 sene alıkoymuyor ve 6 yıl için

15 hediye olarak bana gümüş karıştırılmış
30 mine altın gönderiyorsun.
Bu altın elçin Kasi'nin gözü önünde mihenge vuruldu ve o gördü.
Büyük bir bayram kutlandığı zaman, "Yine gel, ye, iç" diye davetiye
ile elçi göndermiyorsun.

20 Ve bir bayram hediyesi de yollamıyorsun.
Senin gönderdiğim bu 30 Mine altın
..... benzeyen bir hediyedir.

Ben sarayımın ortasında
büyük bir yaptırđım.

25 Senin elçilerin onu gördüler.
onu evin avlusuna dikeceğim.
Sen de gel benimle ye, iç!
senin yaptığın gibi yapmadım.
25 erkek, 25 kadın 50 kişi
sana gönderiyorum.

tahtadan
ve 10 at koşulu arabayı sana hediye olarak gönderdim.

EA 4 - Kadasman-Enlil'den III. Amenofisc

(Selam kısmım ihtiva eden ilk üç satır kırık)

Şimdi Biraderim Sen

- 5 Kızınla evlenmeme müsaade etmediğini yazıyorsun.
yani: "Eskiden beri Mısırlı bir prenses kimseye verilmez" (dersen)
Şöyle cevap veririm: Niçin böyle söylüyorsun?
Sen Kral değil misin, istediğini yapamaz mısın?
(Kızı) verirsen, kim ne diyebilir?
- 10 Fakat sen bana bu sözleri bildirdiğin zaman, ben biraderime şunu derim:
Büyüklerinden birinin kızları ve güzel karıları vardır
Kendi kızım diye bana güzel bir kadın gönder
Kim "bu kral kızı değildir" diyebilir?
Fakat sen göndermek istemediğin için göndermedin.
- 15 Sen kardeşlik ve iyi dostluk aramak niyetinde değil midin?
Evlenme yoluyla karşılıklı daha yakın olmak istediğini yazınca
Biraderim niçin bir kadın göndermedi?
Ben de senin yaptığın gibi, aynı niyette idim.
Evlenme yoluyla karşılıklı daha yakın

bulunacağımız için sana yazdım.
Niçin Biraderim bir tane olsun kadın göndermedi?

- 20 Şayet sen bir kadın göndermezsen
Senin gibi ben de kızımı alıkoyup
göndermiyeyim mi? Hayır kızlarım mevcut olduğu müddetce,
Seni onlardan mahrum etmiyeceğim.
Belki de ben biriyle evlenmek istediğimi sana yazdığım zaman,
Elçiler hakkında sana yazdığım zaman, Sen
25 Büyüklerinle beraber hemen
- Büyüklerinle konuştuk.
Şimdi sana göndereceğim kızımın
(ve) onunden tutmayacaksın.
Sana rica ettiğim hayvanların mukabili olarak ne istersen göndereceğim
ve sana yazdığım eritilmiş saf altından çokça
elçin buraya gelmeden evvel vermelisin!
Bu yazın, ya Temmuz, ya Ağustos ayında hemen
- 40 gönder ki, ben başladığım eseri bitireyim.
Eğer bu yaz Temmuz veya Ağustosta yazdığım altını yollarsan,
o zaman sana kızımı vereceğim, fakat sen
lütfen hemen içinde gönder.
Eğer Temmuz veya Ağustosta
45 altını göndermezsen ve böylece ben eseri bitiremezsem,
o zaman sen beyhude göndermek lütfunda bulunacaksın.
Ben eseri bitirdikten sonra altına ne ihtiyacım kalır?
evvelce olduğu gibi, yine 3 bin talent altın gönder, yoksa kabul edemem.
50 Sana geri yollar ve kızımı da evlenmek için vermem.

EA 5 — III. Amenofisten Kadaşman - Enlile

- Mısır Kralı, Büyük Kral Nibmuaria'
Biraderi Büyük Kral, Karaduniaş kralı Kadaşman - Enlile
der ki: Ben iyiyim. Sen (de)
5 iyi ol! Evlerin, karıların
oğulların, büyüklerin, askerlerin
atların, arabaların ve
memletinin içi afiyette olsun!
Ben iyiyim. Evlerim, karılarım
10 oğullarım, büyüklerim, sayısız muhariplerim
atlarım, arabalarım ve
memleketimin içi son derecede afiyettedir.

- Yeni evler yaptırdığın haberini aldım.
 Bak sana gönderdiğim şeylerin hepsi
 15 evin için malzemedir ve hepsini ancak
 kızını alıp getirecek elçiye teslim edeceğim. Evet, elçin dönünce onları
 sana getirecek.
- Şimdi sana sadece dostana bir selam yollayorum.
 yeni ev vesilesile Şutti elile:
- 20 Abanoz ağacından, fildişi ve altın kaplamalı 1 karyola
 Abanoz ağacından altın kaplamalı 3 karyola
 Abanoz ağacından, altın kaplamalı 1 uruşu (Tahtirevan)
 Abanoz ağacından altın kaplamalı 1 koltuk
 Abanoz ağacından altın kaplamalı 5 koltuk
- 25 Abanoz ağacından , atın kaplamalı 4 koltuk
 Bütün bu altınların tutarı 7 Mine 9 şekel
 Gümüşün tutarı 1 Mine 8 şekel ve 1/2 şekel
 Abanoz ağacından 10 ayak iskemlesi
 Abanoz ağacından, altın kaplamalı 1....
- 30 Abanoz ağacından altın kaplamalı ayak iskemlesi
 Altından bir tablet
 Mine 10 şekel ve 7 şekel altın..

EA 6 - Burnaburiaş'tan III. Amenofise

- Biraderim Nibmuaria'ya., Mısır kralı
 Burnaburiaş Karaduniş kralı
 Biraderin der ki: Ben iyiyim.
- 5 Sen , evin , karıların, oğulların
 memleketin, büyüklerin, atların
 arabaların afiyette olsun!
- Evvelce sen ve babam nasıl
 birbirinizle iyi dost iseniz,
- 10 Şimdi de ben ve sen ikimizin
 arasına fena bir söz
 asla girmesin!
- Benim memleketimden niye ihtiyacın varsa,
 yaz ki sana getirsinler:
- 15 Sen ve ben niye ihtiyacımız varsa
 Ben yazınca bana getirsinler!

fena bir söz söylenmesin.
 temiz senin için alıkonuldu.
 Ve senin için hediye olarak
 1
 sana gönderdim.

EA 7 - Burnaburiaş'tan IV. Amenofise

Naphururia'ya, Büyük Kral, Mısır kralı,
 Biraderin Karaduniaş kralı, Büyük Kral
 Burnaburiaş der ki:

Ben ve evim, atım ve arabalarım.
 5 Büyüklerim ve memleketim son derecede iyidir.

Biraderim ve onun evi, atı ve arabası,
 Büyükleri ve memleketi son derecede afiyette olsun!

Biraderimin elçisinin yanıma geldiğinden beri
 sağlığım çok iyi değildir, öyleki onun elçisi
 10 benimle hiç yemek yemedi ve içki içmedi.
 Şimdi eğer sen elçine sorarsan, o sana
 vücudumun iyi olmadığını ve
 hiç bir şeyin bana iyi gelmediğini söyleyecektir.
 ve sihatim iyi olmadığı zaman, biraderim
 15 hatırımı sormadığı için, biraderim hakkında
 şunları söyledim: "Benim hasta olduğumu biraderim işitmedi mi?
 Niçin o hatırımı sormadı?
 Niçin elçisini göndermedi ve o beni ziyaret etmedi?
 Biraderimin elçisi şunları
 20 Söyledi: burası yakın bir yer değildir ki
 kardeşin işiterek sana bir selâm göndersin.
 Memleket kardeşine çok uzaktır. Kim ona söyledi
 ki, kardeşin sana hemen bir selâm göndersin?
 Senin hasta olduğunu biraderin işitse,
 25 sana elçisini göndermez midir?
 Bunun üzerine ona biraderim için şöyle söyledim: Biraderim
 Büyük Kral için yakın veya uzak bir memleket var mıdır?
 Buna karşı o şu cevabı verdi: Kendi elçine sor
 ki memleket gerçekten uzak mıdır?
 Biraderin bir şey duyabilir ve

30 sana bir selâm gönderebilir mi?"

Ben elçime sorunca, o
yolların uzak olduğunu söyledi (ve) biraderime karşı kızmadım ve
sustum.

Bana söylendiğine göre, biraderimin memleketinde
herşey vardır ve o hiç bir şeye muhtaç değildir.

- 35 Benim yurdumda da herşey vardır
ve benim de hiç bir şeye ihtiyacım yoktur.
Eskiden beri kralların elinden iyi bir dostluk
aldık ve birbirimize selam gönderiyoruz.
Bu dostluk aramızda devam etmelidir.
- 40 Sen benim habercimi azlettikten sonra
iki sene habercini yollamadın.

(9 satır bozuk)

- 50 Benim elçimi alıkoydun.
Senin elçine onu iade edeceğime söz verdim.
Benim elçime (de) sen söz ver ve onu hemen geri gönder.
Çünkü yolların tehlikeli olduğu söyleniyor
havalalar çok sıcak ve yollar kesilmiş olduğundan
- 55 sana çok güzel hediyeler gönderemiyorum
sadece 4 mine (ağırlığında) güzel bir lacivert taşı
biraderime hediye olarak gönderiyorum.
Bir de 5 koşum at biraderime gönderdim.
eğer havalalar iyi giderse, müstakbel elçim hareket edecek.
- 60 o zaman biraderime birçok güzel hediyeler gönderilir.
ve biraderim istediği şeylerin hepsini yazmalıdır.
onların hakikilerinden sana getirsinler.
Ben bir esere başladım ve biraderime bunun için yazdım.
Biraderim, bana en halisinden altın gönder ki
- 65 onu eserim için kullanabileyim.
Fakat biraderim gönderilen bu altım
bir madrabaz memuruna bırakmasın!
Biraderim bizzat görsün ve mühürleyip öyle göndersin.
Çünkü biraderim bundan evvel gönderilen altını belki görmedi
- 70 ve aksine biraderimin bir memuru mühürleyip gönderdi.
onların getirdikleri 40 mine altım tarttığım zaman, bu kadar gelmedi.
Sana yolladığım elçim Salmu (ya gelince:)
Onun kervanı iki defa yağmalandı
- 75 Birini Biriamaza yağmaladı
öteki kervanı da merkeze bağlı bir memleketin valisi
Pamahı yağmaladı.
Bu meseleyi hallet Biraderim.
Elçim biraderimin huzurunda konuştuğu zaman,

- 80 Salmu dahi biraderimin huzuruna çıksın.
onun eşyaları ona geri verilsin.
ve onun zararları ona tazmin edilsin!

EA 8 - Burnaburiaş'tan IV. Amenofise

Biraderim Mısır kralı Naphururia'ya
Bumaburiaş Karaduniaş kralı
biraderin der ki: Ben iyiyim.

- 5 Sana, memleketine, evine, karılarına, oğullarına
büyüklerine, atlarına, arabalarına
çok çok selâm!

Ben ve biraderim biribirimizle
iyi dostluk aktettik:

- 10 ve şunları söyledik:

"Babalarımız birbirleriyle nasılsalar
biz de öyle iyi dost olmak istiyoruz".
Şimdi benim tüccarlarım
Ahutabu ile seyahattadırlar.

- 15 iş maksadiyle Kenanda kalmışlardır.

Ahutabu biraderimin yanına vardıktan sonra
Kenanlı Hinnatuni'nin şehrinde
Balummi'nin oğlu Şimadda,
Akkalı Şaratum oğlu Şutatna

- 20 adamlarını oraya gönderdikten sonra, benim tacirlerimi
öldürdüler, paralarını da aldılar.

Ben Azuzuyu ona sorasın diye
Sana yolladım. Ona sor!

Ve o sana söylesin diye sana yolladım. onu konuştu!

- 25 Kenan eli senin memleketin ve onların kralları senin kölelerin

Senin ülkende ben yağmalandım, onları ara
onların aldıkları parayı bana bağışla!
Ve benim insanlarımı öldüren adamları
öldür ve onların intikamını al.

- 30 Fakat eğer sen bu adamları öldürmezsen,
onlar bir başka defa ya benim kervanımı
ya da senin elçilerini öldürecekler ve sonra
aramızda elçilik bitecek.

Eğer onlar inkâr ederlerse,

- 35 Şumudda benim bir adamımın
ayaklarım kestikten sonra
onu yanında alıkoydu.
ve Akkalı Şutatna başka bir adamımı
kendi kölesi yaptı.
- 40 O onun önünde duruyor. Bu adamlar
sana getirilsin ve sen
doğru olup olmadığını gör!
Hediye olarak sana 1 Mine lacivert taş yolladım.
Elçilerim hemen buraya gelsin.
- 45 Biraderimin afiytini bilmeliyim
Elçimi alıkoyma
O hemen gelmeli!

EA 9 - Burnaburias'tan Tutankhamona

Mısır kiralı Niphururia'ya
Biraderin Karaduniaş kralı Burnaburiaş
der ki: Ben iyiyim.

- 5 Sen, evin karıların, oğulların, yurdun
büyüklerin, atların, arabaların son derecede afiyette olsun!

Atalarımın senin atalarınla karşılıklı dostluk aktettiklerinden beri
birbirlerine güzel hediyeler gönderdiler

- 10 ve rica ettikleri güzel hediyeleri reddetmezler
Fakat şimdi biraderim bana (sadece) 2 Mine altın hediye gönderdi.
Eğer altın bol miktarda mevcut ise, ataların gibi çok gönder.
fakat azsa, atalarının (gönderdiğinin) yarısını gönder.
Niçin yalnız 2 Mine yollayorsun?

- 15 Mabedde yaptırdığım iş çok büyüktür ve ben buna başladım ve yap-
tırıyorum, çok altın gönder!
Benim memleketimden niye ihtiyacın varsa,
yaz ki sana göndersinler!

- Babam Kurigalzu zamanından beri Kenanlılar
20 ona daima şu haberi yolladılar:
"Gel biz isyan çıkarmak istiyoruz.
ve seninle birleşmek istiyoruz". Babam
onlara şu cevabı
gönderdi:

AMARNA ARŞİVİNDEKİ BABİL MEKTUPLARI

- 25 "Benimle ittifaka girmeyi bırakın!
eğer siz biraderim Mısır kiralına karşı düşmanca ayaklanırsanız,
bir başkasıyla ittifak yapınız.
Ben gelip yağmalayabilirmiyim?
Çünkü o benimle müttefiktir". Babam
- 30 babanın (hatırı) için onları dinlemedi.
Şimdi tabam olan Asurluları
bir kararla sana ben göndermedim.
Onlar senin memleketinde ne arıyorlar?
Eğer sen beni seversen, onlarla hiçbir alış veriş
- 35 yapmamalısın. Onları koğ!
Senin için hediye olarak 3 Mine iyi lacivert taş.
5 koşum at (ile) tahtadan 5 araba
sana gönderiyorum.

EA 10: Burnaburiaştan IV. Amenofise

Naphururiyaya, Mısır kralı
Burnaburiaş, Karaduniaş kralı
der ki: Ben iyiyim.
Sen, evin, karıların, oğulların
arabaların, atların ve memleketinin içi
son derecede afiyette olsun!

- Karaindaş zamanından beri
Atalarının elçileri atalarıma geldiklerinden
- 10 şimdiye kadar onlar dost olmuşlardır
Şimdi biz de. sen ve ben iyi dostuz.
Senin elçilerin 3 defa geldiler
ve sen herhangi güzel bir hediye göndermedin.
Ben de sana güzel
- 15 bir hediye göndermedim.
Benim hiçbir şeyim eksik değildir
Senin de hiçbir şeye ihtiyacın yoktur
Gönderdiğin elçilere (gelince):
Onun getirdiği 20 Mine altın tam değildi
- 20 Zira ocağa konduğu (eritildiği) zaman, 5 mine (bile) gelmedi.
Elde edilen (altın) mihenge vuruldu

. biz karşılıklı dostuz.
(25 - 29. satırlar bozuk)

30. elçin getirebilir.
 senin yanındakiler beceriklidirler
 gerek kara, gerek nehir hayvanları
 aynı canlı gibi yapılabilir. Postlar
- 35 aynı canlı gibi yapılmış olmalı, Elçin onu getirsin
 fakat eğer orada eskiden varsa,
 yanına gelen elçim Şindişugab
 gerektiğinde arabayı şeytan gibi kullanır ve
 süratle yanıma vasıl olur.
- 40 İleride yapılacak yenileri
 benim elçim ya da senin elçin getirsin!
 onları ikisi de getirebilirler.
 Ben sana hediye olarak 2 Mine lacivert taş gönderdim.
 Maiatu isminde bir kızın olduğunu duydum
- 45 ona lacivert taştan bir kolye
 ki buncuklarının sayısı 1048 dir,
 onun için hediye olarak gönderiyorum
 Senin elçin, Şindişugab ile aynı zamanda
 , ben onu hemen yola çıkaracağım.
 (Son 4 satır kırıktır)

EA 11 : Burnaburiaştan IV. Amenofise

Biraderim Mısır kiralı Naphururiyaya
 Burnaburiaş Karaduniaş kiralı, biraderin
 der ki: Ben iyiyim. Sen, karıların, evin, oğulların
 atların, arabaların son derecede afiyette olsun!

- 5 Babanın karısına ağlanmıştır. Elçin Huayı
 vetercümanı gönderiyorum.
 Biraderimin istediği.
 Onlarla sen şu haberi gönderdin:
 "Onlar kiralın kızım getirmediler, bir başkasını getirdiler".
- Eliçin Hamaşşiyi ve
- 10 tercüman Mihuni vasıtasıyla şu haberi gönderdin:
 "Babamın karısının matemini (bittikten) sonra
 Bunlar senin sözlerindir.
 bu kadın, kio
 vebadan ölmüştür.
- 15 Bunun üzerine ben sana şu haberi gönderdim: Bu kadın.
 Ben elçin Hamaşşiyeye ve tercüman Mihuniye

- bu kadını gösterdiğim zaman,
onun başına yağ dökülmüştü. Fakat sana gelecek öteki kızı
sana kim getirecek? Hua ile
- 20 5 araba yoldadır. O sana 5 araba ile getirilir mi?
Etraftaki krallar
sonra: "Bir Büyük Kiralın kızı Mısır'a sadece 5 araba ile götürüldü
demezler mi?"

EA 12

- ... bi-ni-ia'ya
Şunu söyler
Kral kızı:
Sana, arabana
- 5 Maiyetine ve evine
selam olsun!
Burnâburias'ın tanrıları
seninle olsun!
Sen afiyette ol!
- 10 Selamtle
dön ve evini gör
içinde
Sonra
Şu: denberi
- 15 Elçilerim bana renkli kumaş
getirdi.
Şehirlerin ve evin
afiyette olsun
Yüreğinle
- 20 beni düşünme
ve sen bana
ulaşamayacaksın
- Kölen Kidin-Addi
Şakinu oğlu
- 25 Beyimin önünde eğilirim.